

DN HJØRRING

Formand: Jørgen Jørgensen, Fresiavej 17, 9800 Hjørring
Telefon: 98 92 42 43, e-mail: jorgensen@has.dk

Hjørring, d. 18. maj 2008

Udtalelse i anledning af den supplerende høring over ansøgning om tilladelse til kystbeskyttelse ud for Mårup Kirke, Hjørring kommune

Kystdirektoratet har anmodet Danmarks Naturfredningsforening om en udtalelse i anledning af en supplerende høring over ansøgning om tilladelse til kystbeskyttelse ud for Mårup kirke i Hjørring kommune. Sagen er d. 7. maj blevet hjemvist til Kystdirektoratet af Transportministeriet efter en klage over Kystdirektoratets afslag i første omgang.

Danmarks Naturfredningsforening mener ikke, at der bør gives en tilladelse til kystsikring og nedenstående vil vi forsøge at argumentere for vores holdning og opveje de forskellige interesser mod hinanden.

1. Forhistorie

Igennem de sidste 20 år eller mere har det stået klart, at den stadige tilbagerykning af kystlinjen syd for Lønstrup på strækningen mellem Lønstrup og Nørre Lyngby på et tidspunkt måtte medføre, at Mårup kirke ville komme i fare for nedstyrtning. Den årlige tilbagerykning af kystlinjen har i gennemsnit andraget ca. 2 meter om året, men dette er et gennemsnit, og den konkrete årlige tilbagerykning har vekslet mellem 0 meter i nogle år og op til 4 meter i andre, og den har været forskellig på forskellige strækninger.

Lige så længe har der været ønsket om sikring af kirken gennem forskellige former for kystsikringsanlæg. Således fremsatte Poul Jakobsen, SIC, i 1994 et forslag om "Sikring af Mårup Kirke på basis af sedimentering med ferskvandsseparator", som bl.a. indebar, at "skrænten ud mod havet rettes af til en vinkel på 60 grader, som fremkommer ved at jorden fra toppen af skrænten afrømmes og falder ned for foden af skrænten. Vi taler om ca. 70.000 kubikmeter jord/sand". Desuden skulle der etableres en vandtæt kunststofdug på stranden og placeres dykpumper i brønde på forstranden. Dette projekt blev aldrig til noget. Siden 1994 er der fremkommet en række andre forslag, herunder bygning af traditionelle parallel-høfder, sandfodring med skib fra havbunden og "trykudligningsrør".

I 1999 gav Kystdirektoratet en 1-årig tilladelse til opstilling af "trykudligningsrør" på en strækning ud for Mårup kirke, som året efter blev forlænget med 3 år og fredningsnævnet for Nordjylland gav en 3-årig dispensation fra fredningskendelsen fra 1948. Fredningskendelsen bestemmer bl.a., at tilstanden i den omfattede område ikke må forandres. En dokumentation af "trykudligningsrørens" effekt, som var en betingelse i tilladelsen, blev ikke frembragt. Ej heller blev rørene nedtaget forskriftsmæssigt efter forsøgets afslutning, idet mange af dem var forsvundet som følge af kystnedbrydningen.

2. Naturhistoriske og geologiske værdier

Området som strækker sig fra Lønstrup by til Nørre Lyngby mod syd er kendt som Lønstrup Klint med Rubjerg Knude ca. 1 km. syd for Mårup kirke som det højeste punkt, ca. 70-80 m. over havet. Hele strækningen - bortset fra de første 500 m. fra Lønstrup mod syd, som er meget præget af sommerhusbyggeri - er af en overordentlig skønhed, hvilket også var baggrunden for fredningerne i 1948 og supplerende i 1965. Det gælder hvad enten man færdes oppe på skrænten med vidtstrakt udsyn mod vest over havet og mod øst over store naturområder uden bebyggelse, eller man færdes på forstranden under klinten, hvor de enestående geologiske formationer med deres til stedse skiftende dynamik og udseende kan betragtes.

Der kan næppe findes et landskab i Danmark, som udviser en tilsvarende foranderlighed og dynamik, og Lønstrup Klint hører til de få steder, hvor naturens kræfter i form af havets påvirkning samt erosion af skrænten indefra i form af utallige kildevæld kan iagttages. Dette medfører en dynamik som gør, at landskabet i klinten skifter fra dag til dag!

De naturvidenskabelige interesser i Lønstrup Klint er store. Og selv om selve klinten har en længde på ca. 12-13 km. er formationerne meget forskellige fra nord mod syd. Dette er blevet klarlagt gennem geolog Stig A. Schack Pedersen, Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse, som i sin doktordisputats har beskrevet klinten indgående. Således består klinten af en række forskellige formationer fra nord til syd, startende med Ribjerg-formationen, som strækker sig ca. 500 m mod syd fra Lønstrup, derefter Vendsyssel-formationen, hvorefter det såkaldte "overskydningskompleks" starter lidt nord for Mårup kirke. Man kunne sige, at klinten fortæller forskellige historier fra nord mod syd, idet forskellige isstrømme fra hhv. Norge og Sverige har formet de forskellige delstrækninger. Det betyder, at et argument om, at det kun er en lille del af klinten som vil blive påvirket af en evt. kystsikring ikke holder - ved en evt. kystsikring på hele strækningen mellem byen og kirken vil de to første del-komplekser og formationer blive påvirkede, og det ville på sigt blive umuliggjort at studere dem nærmere på grund af overvoksning og udjævning.

3. Kulturhistoriske værdier

De kulturhistoriske værdier i området knytter sig først og fremmest til Mårup kirkes bygning, kirkegård, ankeret fra The Crescent umiddelbart vest for kirken, mindstenen for Christians IX's besøg i 1871 og de tilbageværende bygninger fra Rubjerg Knude fyr. Da Rubjerg Knude ligger syd for den ansøgte strækning kan den udelades fra betragtningerne - bortset fra at en evt. kystsikring naturligvis ville betyde en forøget læsideerosion med en hurtigere nedbrydning af Rubjerg Knude og fyr til følge.

Kirken er bygget i 1200-tallet og har været ombygget adskillige gange. Af et referat fra et møde i Fortidsminderrådet i slutningen af 1990 fremgår det, at "kirken er temmelig ombygget og ikke særlig karakteristisk" samt at "den naturlige nedbrydning af kirkegården må respekteres på samme måde, som det sker på Nørre Lyngby kirkegård". Fortidsminderrådets møde d. 25. oktober 1990 mundede ud i en konklusion om, at følge Skov- og Naturstyrelsens indstilling, som var, at "kirken skal bevares på stedet så længe som muligt. Når truslen om nedstyrning er tæt på, må der ske en kontrolleret nedtagning af kirken i forbindelse med en bygningsarkæologisk undersøgelse."

Der findes en række andre tilsvarende kirker i Vendsyssel fra samme tidsperiode.

Kirken blev opgivet som sognekirke for Lønstrup i slutningen af 1920'erne, hvorefter man byggede en ny kirke i selve Lønstrup by. Den var temmelig forfalden indtil den overgik i Skov- og Naturstyrelsens eje, hvorefter den i et vist omfang blev restaureret. Indenfor de seneste 5-10 år er der sket en vis istandsættelse af det indre af kirken, hvorunder enkelte mindre fragmenter af kalkmalerier kom til syne.

4. Turistmæssige og rekreative værdier

Mårup kirke har en stor turistmæssig værdi, og den besøges af et stort antal mennesker hvert år. Det samme gælder for Rubjerg Knude fyr og mange mennesker tiltrækkes af det naturdrama, som udspiller sig. Kirken kunne imidlertid bevares ved at flytte den 100 - 200 meter længere ind i landet, hvorved den turistmæssige værdi ville forblive tilnærmelsesmæssigt intakt. DN er opmærksom på, at en gruppe borgere i Lønstrup arbejder for netop denne løsning, og vi støtter disse bestræbelser, for - som en ældre Lønstrupbo sagde for nogen tid siden til et møde - "havet kan man ikke flytte!"

Stien mellem Lønstrup by og kirken og videre ned til Rubjerg Knude har en stor rekreativ værdi. Den er imidlertid let at flytte indad efterhånden som kystnedbrydningen skrider frem, hvilket at også er sket gennem de sidste mange år. Således kan den rekreative værdi af stien let opretholdes uden anlæggelse af et kystsikringsanlæg.

Lønstrup Klint udgør en geologisk enestående formation og den fungerer i høj grad som ekskursionsmål for studerende. Denne funktion kan kun opretholdes, hvis den aktive klint bevares uden menneskelige indgreb. Desuden besøger en række mennesker klinten for at opleve netop den uforstyrrede natur, hvor kræfterne har frit spil.

5. Kysttekniske forhold

På grund af Lønstrup Klints særlige sammensætning og struktur sker en væsentlig del af kysttilbagerykningen og nedbrydningen af klinten som konsekvens af nedsivende regnvand og grundvand. Muligvis er der også større vandbevægelser og -årer i klinten. På talrige steder udspringer der kildevæld i forskellige højder - både helt oppe under græsdekningen, halvvejs nede og helt nede ved klintfoden, og disse vandbevægelser har en stærkt eroderende effekt. Således opstår der overordentlig store "erosions-gryder" hvor de større vandløb udspringer, som omfatter enorme mængder materiale, som er eroderet bort. Mekanismen i erosionen er DN bekendt ikke videnskabeligt undersøgt eller dokumenteret, men en lægmands hypotese kunne være følgende: Det nedsivende regnvand siver let gennem sandlagene, men når det rammer et lerlag kan det ikke længere strømme nedad, idet lerlaget er tæt for vandgennemstrømning. Derfor må vandet søge udad, hvorved sandlagene eroderes bort og de karakteristiske "trappetrin" i klintnedbrydningen opstår: Ofte ser vi klinten sætte sig ca. 1 meter nedad over en 5 - 10 meter strækning, hvorefter materialet relativt hurtigt - i løbet af uger eller måneder - falder helt ned på forstranden, hvor det tages af havet ved først forekommende højvande.

En kystsikring, hvad enten det sker med den ene eller den anden metode, vil ikke ændre synderligt på denne mekanisme og erosionen indefra. Muligvis vil man med en traditionel kystsikring med parallelhøfder og sandfodring kunne opnå, at en større mængde af materialet vil blive liggende på stranden, men dette vil ikke ændre grundlæggende ved erosionen fra landsiden. Det vil højst kunne forsinke processen. At også Poul Jakobsen har haft øje for denne mekanisme i nedbrydningen kan ses af ovenstående citat fra hans ansøgning i 1994 om kystsikring, som inkluderede "en afrømning" af hele klinten, således at hældningen blev reduceret til 60 grader.

6. Planmæssige aspekter og bindinger

Området mellem Lønstrup og Nørre Lyngby - herunder strækningen mellem byen og kirken på ca. 1 km - er landskabeligt, geologisk og naturmæssigt meget unikt. Her ses bort fra de første ca. 500 meter syd for Lønstrup, som er præget af en noget uensartet sommerhusbebyggelse, som sine steder når næsten helt ud til skrænten, og som på ingen måde kan påstås at indeholde særlige kulturhistoriske værdier. At sommerhusejerne meget gerne ser den pågældende strækning kystsikret er en anden sag og ganske forståelig.

Som følge af landskabets og områdets meget særlige karakter nyder det i dag en overordentlig stærk beskyttelse mod ændringer forårsaget af mennesker, som blev grundlagt med de to natur- og landskabsfredninger fra henholdsvis 1948 og 1965. I denne sammenhæng er især kendelsen fra 1948 af vigtighed, hvori det bl.a. hedder, at tilstanden på fredningstidspunktet skal søges bevaret. Da kystnedbrydningen også fandt sted i 1948, tolker Danmarks Naturfredningsforening fredningskendelsen således, at fredningen netop tilsigter bevaringen af den enestående dynamik i de naturkræfter, som påvirker landskabet. Vi finder således ikke, at der i fredningskendelsen er hjemmel for større indgreb som tilsigter en fastlåsning af situationen med henblik på at bevare Mårup kirke netop dér, hvor den findes i dag.

Lønstrup Klint er optaget på listen over danske "geosites", dvs. lokaliteter, som har geologisk national eller international interesse. Fra flere sider arbejdes der på at disse geologiske lokaliteter bør have en form for beskyttelse eller fredning, så de geologiske interesser kan bevares for eftertiden. Netop Lønstrup Klint har så stor betydning for geologer, at det på www.geosites.dk (GEUS) er angivet med international interesse, og det er en af to danske lokaliteter, som karakteriseres ved forskubbete istidskystlinier, hvor de geologiske lag mange steder er skubbet helt op i lodret stilling af istidens gletschere (den anden lokalitet er Møns klint, som vel næppe heller kunne tænkes at blive genstand for ønsker om kystsikring for at "bevare klinten!")

Kystsikringsanlæg er større indgreb i miljøet, hvorfor disse anlæg skal VVM-vurderes ifølge Lov om planlægning - dette gælder i særdeleshed for de konsekvenser, som et eventuelt kystsikringsanlæg vil få på områderne umiddelbart nord og syd for anlægget. Erfaringerne viser, at erosionen nord og syd for kystsikringsanlæg tiltager betydeligt, og dette vil kunne få betydning for Lønstrup, Harrerenden og Nørlev strand nord for Lønstrup samt Nørre Lyngby syd for, hvor der i forvejen er en kraftig kystnedbrydning.

Hele det relevante område er omfattet af EU's Habitatdirektiv, dvs. det er omfattet af bestemmelserne for Natura2000-områder. En kystsikring ville få store konsekvenser for skrænten og klinten, som netop er ét af flere elementer i udpegningsgrundlaget (som er habitatnaturtype nr. 1230). Staten er gennem direktivet forpligtet til at bevare og beskytte og om nødvendigt at forbedre betingelserne for arter og naturtyper i Natura2000-områderne - et arbejde, som skal være tilendebragt i 2015. I forbindelse med implementeringen af direktivet har amterne - og senere de statslige miljøcentre - udarbejdet basisanalyser for alle Natura2000-områder, som bl.a. også indeholder beskrivelser af trusler mod områderne. For Lønstrup klints vedkommende er en af truslerne mod udpegningsgrundlaget angivet som netop kystsikring.

Lønstrup Klint er i Regionplan 2005 udpeget som regionalt kystlandskab, hvilket indebærer, at området skal friholdes for større tekniske anlæg (Retningslinje 5.5.1). I retningslinje 5.5.6, som handler om opretholdelse af dynamiske kystprocesser, hedder det, at "på erosionskyster uden eksisterende kystbeskyttelses anlæg vil der ikke kunne etableres kystbeskyttelse med faste konstruktioner." Også Hjørring kommune har en politik for så vidt angår kommunens administration af kystsikringsområdet. Af denne politik, som blev vedtaget af plan- og miljøudvalget i november 2007, fremgår det, at "administrationen af området skal ske med udgangspunkt i, at naturen skal have plads til råderum langs kysterne", og "at kommunen som udgangspunkt vil modsætte sig etablering af nye faste kystbeskyttelses anlæg, ud over hvad der vurderes nødvendigt af hensyn til beskyttelsen af kystfrespringet ved Lønstrup by."

Endelig har staten givet til kende, at værdifulde geologiske profiler skal bevares, og at kommunerne skal tage højde for dette i deres kommuneplanlægning, som i 2009 afløser de hidtidige regionplaner. I udgivelsen fra 2006 om "De statslige interesser i kommuneplanlægningen - 2009" angives det, at

" Kommuneplanerne skal indeholde retningslinjer til sikring af overordnede geologiske bevaringsværdier. Planlovens § 11 a, stk. 1, nr. 16

" Udpegninger af geologiske bevaringsværdier og retningslinjer til sikring af disse er indeholdt i de senest vedtagne regionplaner skal fastholdes i kommuneplanerne.

" Værdifulde geologiske kystprofiler skal bevares. Ligeledes skal værdifulde profiler, der afdækkes ved råstofgravning, søges bevaret.

En eventuel anlæggelse af et kystsikringsanlæg, der har nogen effekt, vil få den virkning for skrænten at den efterhånden vil få en mindre stejl profil, selvom dette ville tage lang tid. Efterhånden ville skrænten imidlertid blive bevokset, som man kan se det er sket ved kystbeskyttelses anlægget ved Lønstrup by, og den geologiske profil ville således blive sløret og efterhånden forsvinde.

7. Konklusion

Der skal foretages en afvejning mellem natur- og landskabsmæssige, kulturhistoriske, rekreative og planmæssige interesser i den foreliggende sag. En kystsikring af strækningen mellem Lønstrup by og Mårup kirke med henblik på at bevare kirken og sikre sommerhusene på strækningen ville efter Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse stride mod den hidtidige statslige, regionale og kommunale politik på området på afgørende punkter. Efter DN's mening kan de rekreative og turistmæssige interesser varetages på anden vis, og en kystsikring ville også have en stærkt negativ effekt på den del af de rekreative interesser, som opsøger klinten på grund af dens naturmæssige og landskabelige skønhed og ejendommelighed. Den danske stat (gennem Habitatdirektivet) og forskellige andre myndigheder og instanser har gennem årene forpligtet sig til at bevare den levende, aktive klint, og der ses ikke i den foreliggende sag at være tungtvejende argumenter for at fravige disse forpligtelser.

På denne baggrund skal Danmarks Naturfredningsforening indstille til Kystdirektoratet, at der gives et afslag på ansøgningen om etablering af kystsikring af strækningen mellem Lønstrup og Mårup kirke eller på delstrækninger heraf.

Med venlig hilsen
Jørgen Jørgensen
Danmarks Naturfredningsforening Hjørring